

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในบทนี้เกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษานโยบายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต
2. เพื่อศึกษากระบวนการการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนิสิตต่อกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นพัฒนากรอบการวิจัย

1. นำคุณธรรมตามปณิธานของมหาวิทยาลัยมาเป็นกรอบในการวิจัย
2. ศึกษาคุณลักษณะของคุณธรรมตามปณิธานของมหาวิทยาลัย โดยรวบรวมจากเอกสารงานวิจัยและพจนานุกรมทางพระพุทธศาสนา

ในข้อ 2

4. สร้างแบบพิจารณาคุณลักษณะทางคุณธรรม

5 นำแบบพิจารณาคูณลักษณะทางคุณธรรมในข้อ 1.4 ให้ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย พิจารณาและให้ข้อคิดเห็น ครั้งที่ 1

6 รวบรวมคูณลักษณะทางคุณธรรมจากข้อคิดเห็นของผู้บริหารมหาวิทยาลัย

7 สร้างแบบพิจารณาคูณลักษณะทางคุณธรรมจากข้อคิดเห็นของผู้บริหาร มหาวิทยาลัย

8 นำแบบพิจารณาคูณลักษณะทางคุณธรรม ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมพิจารณาอีกครั้งเพื่อแสดงความคิดเห็น

9 รวบรวมคูณลักษณะทางจริยธรรมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรม จริยธรรม นำผลจากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมมา สรุปเป็นกรอบการวิจัยภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น กลุ่ม

1.1 ประชากรที่เป็นเอกสารนโยบาย แผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์ฉบับที่ 6 แผนพัฒนาคณะต่าง ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวน 16 คณะ หลักสูตรคณะต่าง ๆ จำนวน 16 คณะ โครงการการจัดกิจกรรมของคณะต่าง ๆ จำนวน 16 คณะ และโครงการการจัดกิจกรรมส่วนกลาง (อบจ) ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 ประชากรที่เป็นผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือ ผู้ที่ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและนโยบาย จำนวน 1 คน รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต จำนวน 1 คน รองคณบดีฝ่ายวิชาการทั้ง 16 คณะ จำนวน 16 คน และรองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิตทั้ง 16 คณะ จำนวน 16 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 34 คน และตอบแบบสอบถามจำนวน 17 คน

1.3 ประชากรที่เป็นอาจารย์ผู้สอนทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นคณะกรรมการในโครงการส่งเสริมคุณธรรมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์ผู้สอนในวิชาบัณฑิตในอุดมคติที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 26 คน

1.4 ประชากรที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตส่วนกลางและระดับคณะ ได้แก่ คณะอักษรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะวิทยาศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะนิติ

ศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ ที่ตอบแบบสอบถาม
จำนวน 152 คน

1.5 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ผู้สอนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่
คณะอักษรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะวิทยาศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะนิเทศ
ศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์
คณะเภสัชศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน
246 คน

1.6 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ คณะ
อักษรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะวิทยาศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะ
นิเทศศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะ
นิติศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ ที่ตอบแบบสอบถาม
จำนวน 659 คน

2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบศึกษาเอกสาร แบบวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับ
คุณลักษณะทางคุณธรรมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนิสิต แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร แบบสอบถามผู้
บริหาร แบบสอบถามอาจารย์ผู้สอนคุณธรรม แบบสอบถามอาจารย์ผู้สอน แบบสอบถาม
อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิต และแบบสอบถามนิสิต

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยวิธีการ
ศึกษาเอกสาร นโยบาย หลักสูตร สัมภาษณ์ผู้บริหาร

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามทั้ง 16 คณะของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยนั้น

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ขอความอนุเคราะห์จากคณาบดีคณะต่าง ๆ
เข้าไปแจกแบบสอบถามอาจารย์ นิสิต และรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ในการนี้ผู้
วิจัยได้ส่งแบบสอบถามอาจารย์ผู้สอนไปจำนวนทั้งสิ้น 246 ฉบับ ได้รับคือ 246 ฉบับ คิดเป็น
ร้อยละ 100.00 แบบสอบถามผู้บริหารจำนวนทั้งสิ้น 17 ฉบับ ได้รับคืน 11 ฉบับ คิดเป็น
ร้อยละ 64.7 แบบสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น 26 ฉบับ ได้รับคืน 21 ฉบับ คิดเป็น
ร้อยละ 77.78 แบบสอบถามอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตจำนวนทั้งสิ้น 152 ฉบับ ได้รับคืน

105 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 69.08 และแบบสอบถามนิสิตจำนวนทั้งสิ้น 660 ฉบับ ได้รับคืน 660 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.0

ในกรณีผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษากิจการนิสิตที่ผู้วิจัยได้สามารถเข้าพบได้ ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามไปที่สำนักงานของอาจารย์ตามภาควิชาต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดของติดแสตมป์ส่งกลับคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์

4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร นโยบาย หลักสูตร โครงการกิจกรรมนิสิตและจากการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามในส่วนสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย วิเคราะห์โดยการค่าร้อยละ และในส่วนของเนื้อหาจำนวนโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยสรุปได้เป็น 5 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านนโยบายและแผนในการปลูกฝังคุณธรรม

ตอนที่ 2 กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม
- 2.2 คุณธรรมที่นิสิตได้รับการปลูกฝังจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2.3 ปัจจัยที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิต
- 2.4 การวิเคราะห์หลักสูตร
- 2.5 การจัดการเรียนการสอน
- 2.6 กิจกรรมนิสิต
- 2.7 สภาพแวดล้อม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์และนิสิตต่อกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม โดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดและดำเนินการของมหาวิทยาลัย หลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมนิสิต และสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 4 เสนอแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรม ให้เกิดแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและแบบสอบถาม สรุปผลได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านนโยบายและแผนในการปลูกฝังคุณธรรม

ผลจากการวิเคราะห์นโยบายและแผนการปลูกฝังคุณธรรม สรุปประเด็นที่สำคัญคือ มหาวิทยาลัยได้กำหนดนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมเอาไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่ใกล้เคียงกันคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และมีคุณธรรม นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังได้กำหนดแผนการในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิต โดยการพัฒนาลักษณะ การเรียนการสอน กิจกรรมนิสิตและสภาพแวดล้อม เพื่อให้ตอบสนองต่อนโยบายและแผนการดังกล่าว มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร จัดระบบการเรียนการสอนเพื่อการปลูกฝังคุณธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม ปรับปรุงห้องสมุด เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์เพื่อให้นิสิตได้ศึกษาค้นคว้า โดยมีโครงการรองรับแผนการเหล่านั้นเพื่อให้แผนการนั้นเป็นรูปธรรมขึ้น ในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิต อันจะนำไปสู่เป้าหมายของมหาวิทยาลัยคือ การผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ และเป็นผู้มีคุณธรรม มีจรรยาบรรณ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งนโยบายและแผนการในการปลูกฝังคุณธรรมระดับมหาวิทยาลัยและระดับนั้นสอดคล้องกัน

ตอนที่ 2 กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัยระดับคณะที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย (ร้อยละ 63.6) มีอายุระหว่าง 40 - 50 ปี (ร้อยละ 72.7) วุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอก (ร้อยละ 63.6) ตำแหน่งทางวิชาการเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ (ร้อยละ 54.5) ประสบการณ์การทำงานในมหาวิทยาลัย 16 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 81.8) เป็นอาจารย์ผู้สอนที่ปรึกษาวิชาการแก่นิสิต (ร้อยละ 90.9) อาจารย์ผู้สอนสนใจมากที่จะส่งเสริมคุณธรรมแก่นิสิต (ร้อยละ 72.7)

อาจารย์ผู้สอนทางด้านคุณธรรมที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 71.4) มีอายุอยู่ระหว่าง 51 - 60 ปี (ร้อยละ 71.4) วุฒิทางการศึกษาสูงสุดปริญญาโท (ร้อยละ 66.7) มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นรองศาสตราจารย์ (ร้อยละ 42.9) ประสบการณ์การทำงานในมหาวิทยาลัย 16 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 95.2) เป็นอาจารย์ผู้สอนที่ปรึกษาวิชาการให้แก่ นิสิต (ร้อยละ 71.4) มีความสนใจมากในการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ นิสิต (ร้อยละ 76.2)

อาจารย์ผู้สอน ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.00) เมื่อพิจารณารายคณะพบว่า คณะวิทยาศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 41 - 50 ปี (ร้อยละ 93.8) วุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 45.5) ตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ผู้สอน (ร้อยละ 34.1) ประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 56.5) อาจารย์ผู้สอนส่วนมากเป็นที่ปรึกษาวิชาการให้แก่ นิสิต (ร้อยละ 90.2) อาจารย์ผู้สอนสนใจมากในการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ นิสิต (ร้อยละ 54.5)

อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย (ร้อยละ 59.5) เมื่อพิจารณารายคณะพบว่า คณะทันตแพทยศาสตร์ และนิติศาสตร์ เป็นเพศหญิง ส่วนมีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 47.60) วุฒิทางการศึกษาปริญญาเอก (ร้อยละ 53.3) ปริญญาโท (ร้อยละ 50.48) ตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ (ร้อยละ 38.10) มีประสบการณ์ตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 40.95) และมีประสบการณ์การเป็นอาจารย์ผู้สอนที่ปรึกษา 1-5 ปี (ร้อยละ 42.86) ส่วนมากเป็นอาจารย์ผู้สอนที่ปรึกษาระดับคณะ (ร้อยละ 49.52) อยู่ในตำแหน่งปรึกษากิจกรรมนิสิตฝ่ายวิชาการ (ร้อยละ 39.5) อาจารย์ผู้สอนส่วนมากเข้าประชุมกิจกรรมนิสิตเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 66.67) อาจารย์ผู้สอนส่วนมากการส่งเสริมและการปลูกฝังคุณธรรม (ร้อยละ 60.00)

นิสิตที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.00) ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 (ร้อยละ 32.30) มีอายุอยู่ในช่วง 18-19 ปี (ร้อยละ 45.30) นิสิตส่วนมากเข้าร่วมกิจกรรมใน ฐานะสมาชิก (ร้อยละ 91.00)

2.2 คุณธรรมที่นิสิตได้รับการปลูกฝังจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยการศึกษาจาก ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิต นิสิต ทั้ง 4 กลุ่มมีความเห็นที่เหมือนกันคือ นิสิตได้รับการปลูกฝังคุณธรรมความรับผิดชอบมากที่สุดจากมหาวิทยาลัย เว้นแต่อาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมมีความเห็นว่านิสิตได้รับการปลูกฝังคุณธรรมด้านรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ ไตร่ตรองเหตุผลมากที่สุด ส่วนคุณธรรมความรับผิดชอบนั้น อาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมเห็นว่านิสิตได้รับการปลูกฝังอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้นแล้ว ทั้ง 5 กลุ่ม มีความเห็นที่สอดคล้องกันคือ นิสิตได้รับการปลูก

ปลูกฝังคุณธรรมด้านรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ ไตร่ตรองเหตุผล รับผิดชอบและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อยู่ในระดับมากกว่า (ร้อยละ 50.00) สำหรับคุณธรรมด้านศีลธรรมนั้น ผู้บริหารและนิสิตมีความเห็นเหมือนกันว่า นิสิตได้รับการปลูกฝังคุณธรรมด้านนี้น้อยมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมมีความเห็นว่า นิสิตได้รับการปลูกฝังคุณธรรมเห็นการณ์ไกลน้อยมาก

2.3 ปัจจัยที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิต

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิต มีความเห็นที่เหมือนกันคือ อาจารย์ผู้สอนมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิตมากที่สุด ส่วนอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมมากที่สุด สำหรับนิสิตมีความเห็นว่า กลุ่มเพื่อนนั้นมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ตัวนิสิต นอกจากนั้น อาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิต ยังมีความเห็นว่า สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรม ส่วนกิจกรรมนิสิตทั้ง 5 กลุ่มมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า สามารถปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิตได้มากกว่า (ร้อยละ 50.00)

2.4 วิเคราะห์หลักสูตร

ผลจากการศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรม สรุปประเด็นที่สำคัญคือ กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมชั้นหลักสูตรของมหาวิทยาลัยพบว่า หลักสูตรที่จัดให้นิสิตศึกษาในระดับปริญญาตรีทุกคณะ จะปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตซึ่งหลักสูตรนั้นจะแบ่งออกเป็น 2 หมวดคือหมวดการศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเฉพาะ เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรจะบ่งบอกคุณธรรมที่ปลูกฝังแก่นิสิต โดยเน้นคำว่า คุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบ สำหรับวิชาที่อยู่ในหมวดการศึกษาทั่วไปนั้นเป็นวิชาบังคับ อันได้แก่ วิชาปรัชญาทั่วไป ปรัชญาและตรรกวิทยา พุทธปรัชญา ธรรมวิทยา แนวคิดทางธุรกิจ การจัดการและองค์กร สังคมและวัฒนธรรม มนุษย์กับสังคม สังคมและวัฒนธรรม และบัณฑิตในอุดมคติ 1, 2, 3, 4 ส่วนหมวดวิชาเฉพาะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ วิชาพื้นฐาน วิชาเฉพาะและวิชาเลือกเสรี ซึ่งวิชาในกลุ่มพื้นฐานและวิชาเฉพาะมีเนื้อหารายวิชาที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต คุณธรรมที่ระบุได้คือคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ จรรยาบรรณวิชาชีพซึ่งเป็นวิชาในหมวดวิชาเฉพาะ จากการวิเคราะห์หลักสูตรระดับปริญญา พบว่าทุก ๆ หลักสูตรในคณะต่าง ๆ ส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต เว้นแต่หลักสูตรในหมวดวิชาเฉพาะของคณะเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ ไม่มีเนื้อหารายวิชาที่ระบุถึงคุณธรรมสำหรับคณะที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมอยู่ในระดับมากคือ ครุศาสตร์ อักษรศาสตร์ แพทยศาสตร์ พานิชยศาสตร์และการบัญชี นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ (ตามลำดับ)

2.5 การจัดการเรียนการสอน

เป็นกระบวนการหนึ่งในการส่งเสริมให้นักนิสิตได้รับความรู้และคุณธรรม โดยมี อาจารย์ผู้สอนปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิต และจากการศึกษา พบว่า อาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมทั้ง 9 ประการ ตามปณิธานของ มหาวิทยาลัยให้แก่นิสิตในระดับมากทุกประเด็น

คุณธรรมรู้จักตนเอง อาจารย์ผู้สอนส่วนมาก ($\bar{X} = 4.30$) ได้ปลูกฝังคุณธรรมด้าน รู้จักตนเองให้แก่นิสิต ด้วยการทำตนเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ด้วยการเป็นครูที่ให้ความรู้แก่นิสิตอย่างเต็มความสามารถ

คุณธรรมด้านการไม่รู้จัก อาจารย์ผู้สอนส่วนมาก ($\bar{X} = 4.03$) ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมด้านไม่รู้จักอยู่เสมอให้แก่นิสิต โดยใช้วิธีการกระตุ้นให้นักนิสิตสนใจและพยายาม แสวงหาหรือค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ และให้คำปรึกษาทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนสำหรับ วิธีการที่ 1 เมื่อพิจารณาในรายคณะพบว่า อาจารย์ผู้สอนคณะอักษรศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ และครุศาสตร์ นั้นอาจารย์ผู้สอนได้ใช้วิธีดังกล่าวในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิตในระดับมากที่สุด และวิธีการที่ 2 พบว่าคณะอักษรศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี และคณะนิติศาสตร์ ได้ใช้วิธีการดังกล่าวในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิตในระดับมากที่สุด

คุณธรรมด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อาจารย์ผู้สอนส่วนมาก ($\bar{X} = 3.93$) ปลูกฝังคุณธรรมด้านดังกล่าวนี้ให้แก่นิสิต ซึ่งในการปลูกฝังคุณธรรมอาจารย์ผู้สอนได้แนะนำให้ นิสิตนำความรู้จากเนื้อหาไปประยุกต์และสร้างปัญหาหรือตั้งคำถามให้นักนิสิตฝึกใช้สติปัญญาที่จะ คิดค้น และสรุปหาข้อความรู้ใหม่ และวิธีดังกล่าวนี้อาจารย์ผู้สอนคณะเศรษฐศาสตร์ได้ปฏิบัติมากที่สุด

คุณธรรมรอบคอบ อาจารย์ผู้สอนส่วนมาก ($\bar{X} = 3.92$) ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการ ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิต ด้วยการแนะนำให้นักนิสิตมองประเด็นปัญหาและแง่มุมอย่างรอบคอบ และแนะนำให้นักนิสิตรู้จักการวางแผนการทำงานอย่างรัดกุมและดำเนินงานไปตามลำดับขั้นตอน ซึ่ง วิธีการนี้อาจารย์ผู้สอนคณะเศรษฐศาสตร์ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยวิธีนี้มากที่สุด

คุณธรรมไตร่ตรองเหตุผล อาจารย์ผู้สอนส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมไตร่ตรอง เหตุผลให้แก่นิสิต ($\bar{X} = 4.00$) ด้วยการเป็นแบบอย่างในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล

คุณธรรมความรับผิดชอบ อาจารย์ผู้สอนส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมความ รับผิดชอบให้แก่นิสิต ($\bar{X} = 3.99$) ด้วยการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการรับผิดชอบต่อ เช่น เข้าสอน

ตามเวลา ซึ่งอาจารย์ผู้สอนทุกคนได้ปฏิบัติด้วยวิธีนี้ในระดับมากที่สุด เว้นแต่อาจารย์ผู้สอน คณะอักษรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะรัฐศาสตร์ ที่ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

คุณธรรมเห็นการณีกัล อาจารย์ผู้สอนส่วนมาก ($X = 3.89$) ปลุกฝังคุณธรรมเห็นการณีกัลให้แก่นิสิต ด้วยการเปิดโอกาสให้แก่นิสิตได้แสดงความคิดเห็นอย่างมีหลักการในการคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

คุณธรรมศีลธรรม อาจารย์ผู้สอนส่วนมากปลุกฝังคุณธรรมด้านศีลธรรมให้แก่นิสิต ($X = 4.03$) โดยใช้วิธีการชี้แนะให้นิสิตเป็นผู้มีความประพฤติดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อจะได้สำเร็จเป็นบัณฑิตที่ดี ทำตนเป็นแบบอย่างด้านการประพฤติปฏิบัติตามความดีตามหลักศีลธรรมของศาสนา และยกย่องให้แก่นิสิตหรือบุคคลในสังคมที่มีความประพฤติและมีศีลธรรม

คุณธรรมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อาจารย์ผู้สอนส่วนมากปลุกฝังคุณธรรมด้านเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมให้แก่นิสิต ($X = 3.96$) ด้วยการยกย่องให้เกียรติบุคคลที่รู้จักการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทำตนเป็นแบบอย่างของการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมกระบวนการปลุกฝังคุณธรรมด้านการเรียนการสอนที่อาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลุกฝังคุณธรรม 9 ประการ ให้แก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่ในระดับมาก โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทำตัวเป็นแบบอย่าง แนะนำสั่งสอนชี้แนะเพื่อให้นิสิตนั้นเป็นผู้มีคุณธรรม ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ในการปลุกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิตนั้น อาจารย์ผู้สอนได้ปลุกฝังคุณธรรมรู้จักตนเอง ($X = 4.03$) ใฝ่รู้อยู่เสมอ ($X = 4.03$) ศีลธรรม ($X = 4.03$) ไตร่ตรองเหตุผล ($X = 4.00$) ความรับผิดชอบ ($X = 3.99$) เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ($X = 3.96$) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์, รอบคอบ ($X = 3.92$) เห็นการณีกัล ($X = 3.89$) ตามลำดับ

2.6 การจัดกิจกรรมนิสิต

ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปลุกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิต สำหรับในชั้นนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบคือ อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตปฏิบัติหน้าที่ในการปลุกฝังคุณธรรม ส่วนกิจกรรมนิสิตนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นิสิตได้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดคุณธรรมต่าง ๆ ให้แก่นิสิตได้ ในการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเพื่อปลุกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นจากการศึกษาพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมได้ปลุกฝังคุณธรรมทั้ง 9 ประการตามปณธานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้แก่นิสิตในระดับมากที่สุด ประเด็นคือ

คุณธรรมด้านรู้จักตนเอง อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมรู้จักตนให้แก่ นิสิตอยู่ในระดับมาก เว้นแต่อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพคณะนิเทศศาสตร์ ได้ปลูกฝังคุณธรรมในระดับมากที่สุด โดยส่วนมากอาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตได้ใช้วิธีปลูกฝังคุณธรรม โดยการแนะนำให้นิสิตรู้จักบทบาทหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งและได้รับมอบหมาย ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตคณะอักษรศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ นิเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ได้ใช้วิธีนี้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นิสิตอยู่ในระดับมากที่สุด

คุณธรรมใฝ่รู้อยู่เสมอ อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมใฝ่รู้ให้แก่ นิสิต ($\bar{X} = 3.94$) อยู่ในระดับมาก เว้นแต่อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพคณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะศิลปกรรมศาสตร์ ปลูกฝังคุณธรรมใฝ่รู้อยู่เสมอให้แก่ นิสิตในระดับปานกลาง ส่วนวิธีการในการปลูกฝังคุณธรรมนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพได้ให้คำแนะนำนิสิตไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ได้ใช้วิธีดังกล่าวอยู่ในระดับมากที่สุด

คุณธรรมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.86$) เว้นแต่คณะนิเทศศาสตร์อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตได้ปลูกฝังคุณธรรมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ในระดับมากที่สุด อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพปลูกฝังคุณธรรมด้วยการเปิดโอกาสให้นิสิตแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เพื่อจะได้ถึงแนวคิดของนิสิตและจะได้สอดแทรกสิ่งที่นิสิตขาดเพื่อพิจารณาในรายคณะพบว่า เว้นแต่ อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ อาจารย์ผู้สอนได้ปลูกฝังคุณธรรมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.00$) เนื่องจากอาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพของคณะศิลปกรรมศาสตร์ที่ตอบมีเพียง 1 ท่าน จึงทำให้การปฏิบัติของอาจารย์นั้นเป็นไปในด้านใดด้านหนึ่ง

คุณธรรมรอบคอบ อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมรอบคอบให้แก่ นิสิต ($\bar{X} = 4.05$) เว้นแต่อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ได้มีการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นิสิตอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 2.00$) ในการปลูกฝังคุณธรรมอาจารย์ผู้สอนส่วนมากโดยใช้วิธีการแนะนำให้นิสิตมองประเด็นปัญหาหลายแง่มุมอย่างรอบคอบ ($\bar{X} = 4.28$) สำหรับวิธีการดังกล่าวนี้ อาจารย์ผู้สอนทุก ๆ คณะได้ปลูกฝังคุณธรรมด้วยวิธีการดังกล่าวนี้

คุณธรรมไตร่ตรองเหตุผล อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมไตร่ตรองเหตุผลให้แก่ นิสิตในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) แต่อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะสหเวชศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับวิธีการที่อาจารย์ที่ปรึกษาภิจักรภพนิสิตได้ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นิสิตนั้น อาจารย์ผู้สอนส่วนมากได้ใช้วิธีการให้นิสิตสัมผัสกับ

ประสบการณ์การทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการคิดพิจารณาอย่างมีเหตุมีผล ($\bar{X} = 4.12$) เว้นแต่อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะสหเวชศาสตร์ได้ปลูกฝังคุณธรรมโดยตรง เหตุผลอยู่ในระดับปานกลาง

คุณธรรมความรับผิดชอบ อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมความรับผิดชอบต่อแก่นิสิต ($\bar{X} = 4.08$) เมื่อพิจารณารายคณะพบว่า อาจารย์ผู้สอนทุกคนได้ปลูกฝังคุณธรรมความรับผิดชอบต่อแก่นิสิตในระดับมากที่สุดและมาก เว้นแต่คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะสหเวชศาสตร์ อาจารย์ได้ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิตในระดับปานกลาง วิธีการปลูกฝังคุณธรรมคือ การยกย่องให้เกียรตินิสิตที่มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรม ($\bar{X} = 4.30$) อยู่ในระดับมาก เว้นแต่อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะสหเวชศาสตร์ อาจารย์ผู้สอนได้ใช้วิธีการดังกล่าวนี้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิตในระดับปานกลาง

คุณธรรมเห็นการณ์ไกล อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมเห็นการณ์ไกลให้แก่นิสิต ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณารายคณะพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์และคณะสหเวชศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมได้ปลูกฝังคุณธรรมเห็นการณ์ไกลอยู่ในระดับปานกลาง อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมส่วนมากปลูกฝังด้วยวิธีการเปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นเพื่อฝึกให้รู้จักมองปัญหารอบด้านอย่างกว้างขวาง ($\bar{X} = 3.90$) เว้นแต่คณะศิลปกรรมศาสตร์ได้ใช้วิธีการดังกล่าวในระดับที่น้อยที่สุดในการปลูกฝังคุณธรรม ($\bar{X} = 2.00$)

คุณธรรมศีลธรรม อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรมให้แก่นิสิต ($\bar{X} = 4.34$) เว้นแต่อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์อาจารย์ผู้สอนได้ปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรมอยู่ในระดับปานกลาง การปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรมอาจารย์ผู้สอนได้ใช้วิธีการยกย่องให้เกียรตินิสิตหรือคนในสังคมที่มีความประพฤติดีและมีศีลธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) เมื่อพิจารณารายคณะพบว่าวิธีการ ดังกล่าวนี้อาจารย์ผู้สอนได้นำไปสู่การปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตในระดับมากที่สุดและระดับมาก เว้นแต่อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามของคณะศิลปกรรมศาสตร์มีเพียง 1 ท่าน

คุณธรรมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมส่วนมากปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิต ($\bar{X} = 4.15$) สำหรับทุกคณะแล้วอาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมให้อยู่ในระดับมาก เว้นแต่คณะศิลปกรรมศาสตร์อาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$) ส่วนวิธีการที่อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนำไปใช้คือ การทำตนเป็นแบบอย่างในการ

เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอยู่ในระดับมาก เว้นแต่คณะศิลปกรรมศาสตร์ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมด้านกิจกรรมนิสิต อาจารย์ผู้สอนที่ปรึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรม 9 ประการ อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นิสิต เว้นแต่คณะศิลปกรรมศาสตร์และคณะสหเวชศาสตร์ อาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับคุณลักษณะทางคุณธรรมที่เกิดขึ้นได้แก่ คุณธรรมศีลธรรม ($\bar{X} = 4.34$) คุณธรรมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ($\bar{X} = 4.15$) คุณธรรมความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.08$) คุณธรรมรอบคอบ ($\bar{X} = 4.05$) คุณธรรมไตร่ตรองเหตุผล ($\bar{X} = 4.02$) คุณธรรมรู้จักตนเอง ($\bar{X} = 3.97$) คุณธรรมใฝ่รู้ ($\bar{X} = 3.94$) และคุณธรรมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.86$) ตามลำดับ

2.5 วิเคราะห์กิจกรรมนิสิต

ผลจากการวิเคราะห์โครงการต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมนั้น สามารถแยกออกเป็น 4 ฝ่ายคือ ฝ่ายนิสิตสัมพันธ์ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายศิลปวัฒนธรรม ฝ่ายกีฬา ฝ่ายพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ พบว่า กิจกรรมในฝ่ายนิสิตสัมพันธ์ช่วยส่งเสริมคุณธรรม ความรับผิดชอบ (ร้อยละ 100.00) รู้จักตนเองมากกว่าร้อยละ 66.70 กิจกรรมฝ่ายวิชาการช่วยส่งเสริมคุณธรรมความรับผิดชอบมากกว่าร้อยละ 66.7 และคุณธรรมไตร่ตรองเหตุผลมากกว่าร้อยละ 50 กิจกรรมฝ่ายศิลปวัฒนธรรมส่งเสริมคุณธรรม ความรับผิดชอบมากกว่าร้อยละ 66.7 และคุณธรรมรู้จักตนเอง (ร้อยละ 66.7) กิจกรรมฝ่ายกีฬาส่งเสริมคุณธรรมความรับผิดชอบมากกว่าร้อยละ 83.3 และศีลธรรม (ร้อยละ 75.00) กิจกรรมฝ่ายพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์สามารถส่งเสริมคุณธรรมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (ร้อยละ 100) และคุณธรรมความรับผิดชอบมากกว่าร้อยละ 66.4)

สรุป ผลจากการศึกษาโครงการต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในฝ่ายต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าฝ่ายนิสิตสัมพันธ์ส่งเสริมคุณธรรม ความรับผิดชอบ รู้จักตนเอง ฝ่ายวิชาการส่งเสริมคุณธรรม ความรับผิดชอบ และศีลธรรม ฝ่ายศิลปวัฒนธรรมส่งเสริมความรับผิดชอบ ศีลธรรม ฝ่ายกีฬาส่งเสริมคุณธรรม ความรับผิดชอบ และศีลธรรม ฝ่ายพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ส่งเสริมคุณธรรม เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความรับผิดชอบ

2.6 สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย

สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมคุณธรรม 9 ประการ ให้แก่นิสิตผลจากการสำรวจพบว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก มีส่วนในการส่งเสริมคุณธรรมในด้านข้อมูลข่าวสาร คอมพิวเตอร์ในระดับมหาวิทยาลัยและคณะได้มีการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิต เอกสารหนังสืออุปกรณ์ต่าง ๆ มหาวิทยาลัยได้จัดหาไว้ให้นิสิตได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้า สำหรับสถานที่ที่สำคัญของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเช่น หอประวัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรือนไทยและธรรมสถานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เน้นให้นิสิตได้ไปศึกษาค้นคว้าความรู้ทางวิชาการและทางพระพุทธศาสนา และสภาพความร่มรื่นของมหาวิทยาลัย ได้มีการจัดทำไว้สำหรับนิสิตได้ใช้เป็นที่พักผ่อนและศึกษาค้นคว้า สภาพแวดล้อมเหล่านี้สามารถส่งเสริมคุณธรรมด้านใฝ่รู้ รู้จักตนเอง ไตร่ตรองเหตุผล สำหรับธรรมสถานช่วยส่งเสริมคุณธรรมด้านศีลธรรม ส่วนด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อยของมหาวิทยาลัยทุก ๆ คณะจะเน้นถึงถึงความสะอาดเรียบร้อยทั้งภายในโรงอาหารและรอบ ๆ คณะเช่น จัดที่ไว้รองรับขยะ สำหรับสภาพแวดล้อมด้านระเบียบข้อปฏิบัตินั้น มหาวิทยาลัยได้จัดทำเป็นเอกสารให้นิสิตได้ยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ออกระเบียบข้อปฏิบัติสำหรับนิสิตถ้าหากนิสิตไม่ได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบดังกล่าว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีบทลงโทษของกฎระเบียบแต่ละเรื่องไว้ให้นิสิตได้ถือปฏิบัติ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนและนิสิตต่อกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม

ผู้ให้ข้อมูลในสวนความคิดเห็นของอาจารย์ประกอบไปด้วยผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมและอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม สำหรับข้อมูลในด้านการจัดการดำเนินงานนั้น ผู้ที่ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหาร ข้อมูลด้านการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลด้านกิจกรรมนิสิต อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตจะเป็นผู้ให้ข้อมูล ส่วนสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย ผู้ที่ให้ข้อมูลได้แก่ผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมและอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมผู้บริหารส่วนมากมีความคิดเห็นว่า มหาวิทยาลัยไม่ได้จัดให้มีการวางแผนและการดำเนินการชัดเจน มหาวิทยาลัยไม่ได้จัดการประชุมเพื่อวางแผนการเรียนการสอน เพื่อสร้างแกนหลักเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมเพื่อให้อาจารย์ใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรม มหาวิทยาลัยไม่ได้เผยแพร่วิธีการปลูกฝังคุณธรรมให้อาจารย์ได้รับทราบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือและแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมเช่น หนังสือกรณีศึกษาคุณธรรม มหาวิทยาลัยไม่ได้จัดทำ

โครงการอย่างต่อเนื่องและไม่ได้พิจารณาคัดเลือกอาจารย์ใหม่ โดยคำนึงถึงการเป็นผู้มีคุณธรรม และเป็นผู้มีความประพฤติดี นอกจากนั้นผู้บริหารส่วนมากมีความคิดเห็นว่ามหาวิทยาลัยเผยแพร่คุณธรรมตามปณิธานของมหาวิทยาลัย โดยการเชิญวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับคุณธรรมแก่นิสิต ช่วยพัฒนาคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิต และประเด็นที่ดำเนินการคือ

การจัดหลักสูตร ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่า มหาวิทยาลัยมีวิชาที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง จัดให้หมวดการศึกษาทั่วไปมีรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต และเปิดโอกาสให้นิสิตศึกษาวิชาที่ส่งเสริมคุณธรรมตามที่มหาวิทยาลัยสนับสนุน โดยนับหน่วยกิตเป็นวิชาเลือกเสรี สำหรับนิสิตนั้นมีความคิดเห็นว่า มหาวิทยาลัยจัดหลักสูตรโดยเน้นคุณธรรมในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.24$) การจัดหลักสูตรของมหาวิทยาลัยได้ช่วยให้นิสิตมีความรู้และเป็นผู้มีคุณธรรมระดับมาก ($\bar{x} = 3.53$)

การจัดการเรียนการสอน อันเป็นขั้นตอนหนึ่งในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต โดยมีอาจารย์เป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิต ซึ่งอาจารย์ผู้สอนมากกว่าร้อยละ 50.00 มีความคิดเห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตถือเป็นหน้าที่ของอาจารย์ทุกท่าน ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตและสอดแทรกแก่นิสิตทุกครั้งที่มีโอกาส ส่วนนิสิตมีความเห็นว่า อาจารย์ได้ใช้วิธีการปลูกฝังคุณธรรมหลายรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต เช่น อาจารย์สอนให้พวกเขาเหล่านั้นใช้สติปัญญาในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างถี่ถ้วน อาจารย์แนะนำให้นิสิตรู้จักติดตามความก้าวหน้าของข้อความรู้ใหม่ อาจารย์ มอบหมายงานให้นิสิตไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อประกอบการเรียน นอกจากนั้นอาจารย์ผู้สอนและนิสิตมีความเห็นที่สอดคล้องกันคือ อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านความรู้และความประพฤติปฏิบัติแก่นิสิต

การจัดกิจกรรมนิสิต อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมมากกว่าร้อยละ 50.00 และนิสิตมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนั้น รุ่นที่มีส่วนในการถ่ายทอดคุณธรรมที่ดีแก่น้อง ๆ และกิจกรรมนิสิตเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม สำหรับลักษณะของกิจกรรมและการดำเนินการจัดกิจกรรมนั้นมีส่วนช่วยปลูกฝังคุณธรรมทั้ง 9 ประการในระดับมาก

สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย ผู้ที่ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร อาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมและนิสิต มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมคุณธรรม ซึ่งสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยสามารถจัดเป็นกลุ่มได้ดังนี้คือ สภาพแวดล้อมด้านการศึกษา ประกอบด้วย ห้องปฏิบัติการการเรียนการสอนและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สภาพแวดล้อมด้านสวัสดิการประกอบด้วย

ธรรมชาติและบริเวณรอบมหาวิทยาลัย สนามกีฬา สภาพแวดล้อมด้านสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพ
ได้แก่ ห้องน้ำ ที่รองรับขยะ โรงอาหาร และสภาพแวดล้อมด้านกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย ได้แก่
ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ สำหรับความคิดเห็นของทั้ง 4 กลุ่มนั้นแสดงความคิดเห็นว่าสภาพ
แวดล้อมด้านการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้อยู่เสมอ เห็น
การณ์ไกล สภาพแวดล้อมด้านสวัสดิการช่วยส่งเสริมคุณธรรมด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จัก
ตนเอง สภาพแวดล้อมด้านสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพช่วยส่งเสริมคุณธรรมด้านเสียสละเพื่อประโยชน์
ส่วนรวม ความรับผิดชอบ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมด้านกฎระเบียบของ
มหาวิทยาลัยช่วยส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ รู้จักตนเองและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
นอกจากนั้นธรรมสถานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยช่วยปลูกฝังคุณธรรมด้านศีลธรรมให้แก่นิสิต

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนั้น มหาวิทยาลัยจะใช้กระบวนการ
หลายขั้นตอน ในการหล่อหลอมนิสิตให้เป็นผู้มีคุณธรรมซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนี้ประกอบด้วยการจัด
และดำเนินการของมหาวิทยาลัย หลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมนิสิต และสภาพแวดล้อม

1. ในการจัดและดำเนินการนั้น จะต้องประสานงานในการปลูกฝังคุณธรรมร่วมกัน
ทั้ง 3 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายผู้บริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการ โดยร่วมกันกำหนดหน้าที่ความ
รับผิดชอบ

1.1 ฝ่ายบริหาร ควรจะให้การสนับสนุนทั้งในส่วนของอาจารย์และนิสิตในการ
ปลูกฝังคุณธรรมเช่น จัดอบรม จัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีใหม่ จัดโครงการผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะ
ด้านมาร่วมจัด จัดสวัสดิการให้อาจารย์เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่อาจารย์ ส่งเสริมการ
ให้รางวัลแก่ผู้ที่มีความประพฤติดีและยกย่องให้เกียรติ

1.2 ฝ่ายวิชาการ จัดอบรมให้กับอาจารย์ทุกท่านที่เข้ามาบรรจุเป็นอาจารย์ จัด
ให้มีระบบที่ปรึกษาอาจารย์วิชาการ ปรับปรุงระบบการเรียนการสอนของอาจารย์และจัดการเรียน
การสอนในรูปแบบต่าง ๆ สนับสนุนการจัดนิทรรศการหรือโครงการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การปลูกฝัง
คุณธรรม

1.3 ฝ่ายกิจการนิสิต จัดให้มีการประชุมและอบรมอาจารย์ในฝ่ายให้เข้าใจถึง
คุณธรรม จัดกิจกรรมที่จะส่งผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม ยกย่องให้เกียรตินิสิตที่มีความประพฤติดี

1.3 ฝ่ายกิจการนิสิต จัดให้มีการประชุมและอบรมอาจารย์ในฝ่ายให้เข้าใจถึงคุณธรรม จัดกิจกรรมที่จะส่งผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม ยกย่องให้เกียรตินิสิตที่มีความประพฤติดี ปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับโดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการจัด

2. หลักสูตร

หลักสูตร เป็นแผนการเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การปฏิบัติในการจัดหลักสูตร ควรจะมีความชัดเจนเช่น จัดให้มีวิชาบังคับที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรม กำหนดกิจกรรมภายในเนื้อหาของวิชานั้น ๆ จัดให้มีหลักสูตรระยะสั้นสำหรับนิสิตใหม่ทุกคน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมและให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต

3. การเรียนการสอนที่ดี

ผู้สอนจะเป็นผู้ปลูกฝังสิ่งที่ถูกต้องและดีงามแก่นิสิตด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมตลอดเวลาหรือเมื่อมีโอกาส จัดกิจกรรมการสอนแบบมีส่วนร่วมและ Active Learning ตัวอย่างให้นิสิตเกิดการค้นคว้า และซึมซับในคุณธรรม

4. สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย

สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ดีอยู่แล้ว และมีส่วนร่วมการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่าง ๆ แก่นิสิต ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรที่จะดูแล เอาใจใส่ และรักษาสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยให้อยู่ในสภาพดีอยู่ตลอดเวลา

การอภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุก ๆ ชั้นตอน สามารถปลูกฝังคุณธรรมทั้ง 9 ประการให้เกิดแก่นิสิตได้ ซึ่งกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมนั้น ครอบคลุมในเรื่องหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมนิสิต และสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย กล่าวคือในการผลิตบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดหลักสูตร โดยการจัดรายวิชามีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมอยู่หลายหลักสูตร ซึ่งวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจะถูกจัดไว้ในหมวดการศึกษาทั่วไป โดยจัดให้เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก นอกจากนั้นยังมีบางวิชาถูกจัดอยู่ในหมวดวิชาเฉพาะสาขาสําหรับในหมวดการศึกษาทั่วไปนั้น มีวิชาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมโดยตรงคือ วิชาบัณฑิตในอุดมคติ 1, 2, 3, 4 ซึ่งได้เปิดโอกาสให้นิสิตได้เลือกเรียนได้อย่างเสรีและสามารถนับเป็นหน่วยกิตได้

เมื่อมหาวิทยาลัยได้กำหนดหลักสูตรไว้อย่างนี้แล้ว จึงพอสรุปได้ว่าบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็น่าจะมีคุณลักษณะเป็นไปตามคุณธรรมที่ปณิธานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ และสอดคล้องตามแนวคิดของ โพชูรณ์ สินลาธน์ (2524) ซึ่งกล่าวไว้ว่าหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษา

ส่วนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรในแต่ละสาขาวิชานั้น เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละเรื่องให้แก่ผู้เรียน ซึ่งการถ่ายทอดความรู้นั้นมีด้วยกันหลาย ๆ วิธีการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการมากกว่า ดังนั้นการจะมุ่งเน้นคุณธรรมให้เกิดขึ้นตามปณิธานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์ผู้สอนควรจะเริ่มเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมและทำกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในการปลูกฝังคุณธรรม อาจารย์ได้ใช้วิธีการปลูกฝังด้วยการเป็นแบบอย่าง การมอบหมายงาน การให้คำแนะนำ ซึ่ง ลุมน์ อมรวิวัฒน์ (2537) กล่าวว่า ผู้สอนควรจะใช้การสอนโดยการสอดแทรกคุณธรรมลงในบทเรียน ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีในแต่ละด้านในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิต นอกจากนั้น วรณี ศิริโชติ (2527) ได้กล่าวถึงการสอนคณิตศาสตร์สัมพันธ์กับจริยธรรมว่า ควรศึกษาและฝึกฝนตนเองให้นำจริยธรรมไปแทรกในเนื้อหาแต่ละเรื่อง แต่ละข้อ เท่าที่จะทำได้ ซึ่งการสอนในมหาวิทยาลัยนั้น ผู้สอนจำเป็นจะต้องเน้นในเนื้อหาวิชา โดยเน้นให้นิสิตได้รับความรู้ในวิชาชีพเป็นสำคัญ ทำให้เวลาที่มีอยู่หมดไปกับการสอนวิชาการ แต่อย่างไรก็ตาม อาจารย์ก็สามารถที่จะสอดแทรกคุณธรรมลงในเนื้อหาวิชาเหล่านั้นได้ตามความเหมาะสมของผู้สอน โดยนำบทเรียนมาผนวกพร้อมกับคุณธรรมที่จะปลูกฝังให้นิสิต นอกจากนั้น ชุพิน พิพิธกุล (2530) ได้กล่าวไว้เหมือนกันว่า การสอนจริยธรรมให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ได้ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ปฏิบัติอยู่แล้ว โดยการให้นิสิตได้คิดวิเคราะห์และสร้างประเด็นปัญหาหรือการตั้งคำถาม หรือการแนะนำให้นิสิตมองประเด็นปัญหาหลาย ๆ แง่มุม ซึ่งเป็นวิธีการสอนแบบเน้นวิจัยนั่นเอง ในการปลูกฝังคุณธรรมให้นิสิตนั้น กองแก้ว เจริญอักษร และ สดใส อัครวิไล มีความคิดเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนควรคิดเสมอว่า การปลูกฝังคุณธรรมถือเป็นหน้าที่ของอาจารย์ทุกคน (สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2539)

นอกจากการสอนในบทเรียนแล้ว ยังสามารถใช้กิจกรรมนิสิตเป็นสื่อในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิตได้เช่นกัน โดยอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเป็นผู้แนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ พันธ นันทาคินทร์ (2525) กล่าวว่า การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นสามารถนำไปสู่การปลูกฝังคุณธรรมได้ จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมได้ปลูกฝังคุณธรรมทั้ง 9 ประการให้เกิดแก่นิสิตอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตได้

ใช้วิธีการหลาย ๆ รูปแบบในการสอน เช่น ให้คำปรึกษา แนะนำ เป็นแบบอย่าง และยกย่องให้เกียรติการเป็นคนดี จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์ ได้มีโครงการยกย่องให้เกียรติแก่นิสิตที่เป็นคนดี โดยการให้โล่ให้ ภูมิบัตร และกล่าวชมเชย ในการจัดกิจกรรมนิสิตนั้น อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตและนิสิตมีความเห็นว่า การจัดกิจกรรมและกิจกรรมนิสิตเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม นอกจากนั้นยังมีรุ่นที่มีส่วนในการถ่ายทอดคุณธรรมที่ดีแก่รุ่นน้องด้วย

สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยนั้น มหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญในจุดนี้เป็นอย่างมาก เพราะสภาพแวดล้อมสามารถช่วยในการส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2537) กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมภายในให้เหมาะสมสามารถส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดแก่บุคคลได้ การจัดสภาพแวดล้อมภายในของมหาวิทยาลัยที่ได้ดำเนินการอยู่คือ ด้านอาคาร สถานที่ ความร่มรื่นภายในมหาวิทยาลัย ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมด้านสวัสดิการที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และความรับผิดชอบ ส่วนด้านกฎระเบียบสามารถส่งเสริมคุณธรรมความรับผิดชอบและรู้จักตนเอง ทั้งหลายเหล่านี้ได้ช่วยส่งเสริมคุณธรรมทั้ง 9 ประการให้แก่นิสิต ซึ่งอาจารย์และนิสิตมีความเห็นพ้องต้องกันว่า สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยช่วยปลูกฝังคุณธรรมทั้ง 9 ประการ ให้แก่นิสิตเป็นอย่างดี

ในกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของนิสิต พบว่า ในคุณธรรมทั้ง 9 ประการที่นิสิตได้รับนั้น คุณธรรมที่นิสิตได้รับมากที่สุดคือ คุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และคุณธรรมที่นิสิตได้รับน้อยที่สุดคือ ด้านศีลธรรม ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยที่เข้ามามีอิทธิพลและมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมหลายประการ โดยที่ ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิต เห็นว่า อาจารย์ผู้สอนมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมอย่างมาก และเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตน้อยมาก ส่วนนิสิตเองมีความเห็นว่า กลุ่มเพื่อนมีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมมากที่สุด และเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตมีส่วนช่วยพัฒนาคุณธรรมแก่นิสิตน้อยที่สุด คุณธรรมที่เกิดแก่นิสิตเหล่านี้ เป็นผลมาจากการจัดและดำเนินการของมหาวิทยาลัยที่ได้ปฏิบัติในด้านต่าง ๆ เช่น การเผยแพร่คุณธรรมตามปณิธานของมหาวิทยาลัย การออกกฎระเบียบเกี่ยวกับวินัยต่าง ๆ เพื่อควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติของนิสิต การเชิญวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับคุณธรรมให้แก่นิสิต และการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมให้แก่นิสิตทุกครั้งที่มีการประชุม เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินการอย่างสอดคล้องและเป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัยและคณะที่กำหนดไว้ โดยที่มีการกำหนดแผนการปลูกฝังคุณธรรม มีการจัดทำโครงการ กำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน เพื่อเป็นกรอบไปสู่การสอดแทรกคุณธรรมลงในหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการสอนในบทเรียนของอาจารย์ ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามที่ได้กล่าวแล้ว รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่จะช่วยส่งเสริมคุณธรรมแก่นิสิตอีกทางหนึ่งด้วย เพื่อให้เกิดคุณธรรมแก่นิสิตตามวิสัยประสงค์

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. การจัดและดำเนินการของมหาวิทยาลัย

เท่าที่ผ่านมาเน้นนโยบายที่ชัดเจนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต มีการเผยแพร่คุณธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย แต่ในเรื่องของการจัดและดำเนินการของมหาวิทยาลัยในบางประเด็น มหาวิทยาลัยได้จัดและดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง เพื่อให้การดำเนินการของมหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนามากขึ้น มหาวิทยาลัยควรดำเนินการ ดังนี้คือ

1.1 จัดอบรม ประชุม สัมมนา ในเรื่องเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมเพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือและแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมเช่น จัดให้มีการทำเอกสารกรณีศึกษาทุก ๆ สาขา จัดทำคู่มือการปลูกฝังคุณธรรม

1.2 การพิจารณาบุคคลเข้ารับราชการเป็นอาจารย์ใหม่ โดยใช้วิธีการเลือกสรรคนที่มีคุณธรรมเข้ามาเป็นอาจารย์ ซึ่งวิธีการเลือกสรรนั้น มหาวิทยาลัยสามารถใช้วิธีการสอบถามย้อนกลับ มีการตรวจสอบข้อมูลเหล่านั้น โดยสอบถามกับอาจารย์ที่ปรึกษา สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่บุคคลนั้นทำงานมา

1.3 กำหนดบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาให้ชัดเจน จากผลการวิจัยปัจจัยที่มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนั้น ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตมีความเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตในระดับน้อย จากปัญหาดังกล่าวนี้ มหาวิทยาลัยควรกำหนดหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการให้ชัดเจนมิใช่แต่ทำ

หน้าที่เพียงการอนุมัติการลงทะเบียน แต่จะต้องให้ความใกล้ชิดให้คำปรึกษาในปัญหาต่าง ๆ ให้ความรักและความอบอุ่นแก่นิสิต

1.4 จัดทำโครงการปลูกฝังคุณธรรมขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดโครงการให้มีวิธีการหลาย ๆ รูปแบบ และจัดให้มีโครงการรองรับในแต่ละด้านเช่น ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมนิสิต

2. หลักสูตร

มหาวิทยาลัยควรจะมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรในแต่ละสาขาวิชา เนื่องจากบางสาขาวิชานั้นไม่มีเนื้อหารายวิชา ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและหลักสูตรของสาขาต่าง ๆ ไม่ได้บังคับให้นิสิตจะต้องเลือกเรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม ดังนั้นในบางหลักสูตรนิสิตจะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมน้อย มหาวิทยาลัยจึงควรพัฒนาหลักสูตร ดังนี้คือ

2.1 ทุก ๆ หลักสูตรควรมีรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรม โดยจัดให้เป็นวิชาบังคับ สำหรับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น วิชาบัณฑิตในอุดมคติ

2.2 กำหนดหลักสูตรให้มีวิชาที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพของแต่ละสาขา เนื่องจากพบว่าบางสาขาไม่ได้เน้นเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพ ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพของแต่ละสาขาวิชาให้ชัดเจน

3. การเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน ถือเป็นหัวใจในการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้สอน วิธีการสอน และสื่อการสอน สำหรับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิตนั้น ผู้สอนและการเรียนการสอนก็ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในการปลูกฝังคุณธรรม จากความคิดเห็นของอาจารย์และนิสิตเห็นเหมือนกันว่าอาจารย์ได้ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิตด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี ให้คำปรึกษา และแนะนำให้คิดวิเคราะห์ ซึ่งวิธีการต่าง ๆ นั้น เป็นวิธีการเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลจะดำเนินการ อาจจะถูกหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นจึงควรจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปในทางเดียวกันคือ

3.1 จัดอบรม เพื่อให้อาจารย์ได้รู้จักเทคนิคในการสอนสอดแทรกคุณธรรมให้แก่นิสิตเช่น กรณีศึกษา

3.2 จัดทำตำรา เอกสาร เพื่อใช้เป็นเครื่องมือให้แก่อาจารย์ในการศึกษา ค้นคว้า และเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่นิสิต

4. กิจกรรมนิสิต

การจัดกิจกรรมนิสิตภายในมหาวิทยาลัย สามารถช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิต ซึ่งการจัดกิจกรรมนั้นอาจารย์และนิสิตมีความเห็นว่า นิสิตจะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจากการจัดกิจกรรม ดังนั้นจึงควรดำเนินการดังนี้คือ

4.1 สนับสนุนให้จัดกิจกรรม โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นเรื่องคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิต เช่น คุณธรรมวันแม่ กิจกรรมเนื่องในวันครู

4.2 จัดอบรมหรือประชุมสัมมนา อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตและผู้นำนิสิตในแต่ละคณะเพื่อจะนำไปสู่แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิต

5. สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย

ในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิต ซึ่งพบว่าสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยในแต่ละด้านสามารถส่งเสริมคุณธรรมได้เป็นกลุ่ม ๆ ทั้ง 9 ประการมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกัน ขณะนี้สภาพแวดล้อมทางกายภาพของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นอยู่ในระดับดี สามารถส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพียงอย่างเดียวที่นำมาสู่การปลูกฝังคุณธรรมนั้นยังไม่พอ มหาวิทยาลัยจึงควรเน้นสภาพแวดล้อมด้านอื่น ๆ อีกด้วย เช่น สภาพแวดล้อมด้านบุคคล ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ถือว่าบุคคลากรในมหาวิทยาลัย ได้แก่ นักการภารโรง เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และ เจ้าหน้าที่ในจุดงานต่าง ๆ นั้น เป็นสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยที่มีส่วนในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดแก่นิสิตได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัย

1. ศึกษาวิธีการปลูกฝังคุณธรรมในแต่ละสาขาวิชาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศึกษาปัญหาในการปลูกฝังคุณธรรมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ศึกษานโยบายและแผนพัฒนาที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในเชิงประวัติศาสตร์